

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Литвина Андрія Віленовича

на дисертаційне дослідження

Миронюка Віталія Григоровича

«Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В українському суспільстві нині зростають вимоги до керівників управлінь ДСНС і підрозділів цивільного захисту як ефективних менеджерів у галузі безпеки. Виклики ХХІ ст. вимагають принципово нової системи управління питаннями профілактики і дотримання безпеки життєдіяльності в надзвичайних ситуаціях (зокрема, пов'язаних із воєнним станом), а також управління діяльністю підлеглих під час ліквідації різноманітних загроз, що супроводжується невизначеністю та ризиком. Відповідно, управління підрозділами вимагає чіткого розмежування повноважень і відповідальності керівництва на всіх рівнях. Важливою та невід'ємною складовою професійної підготовки цього профілю є формування управлінської компетентності, що має суттєві особливості. Цим визначається напрям дослідження, який обрав В. Миронюк – підготовку нової генерації фахівців ДСНС України, здатних до ефективної управлінської діяльності. Виконаний ним аналіз свідчить про недостатню увагу до формування управлінської компетентності майбутніх фахівців у профільних ЗВО та існування низки суперечностей. Необхідність їх усунення, а також переконливе обґрунтування доцільності обраного дослідження дають підстави констатувати важливість та актуальність теми дисертаційної роботи.

Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 3 від 28 вересня 2015 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

До значущих результатів роботи В. Миронюка відносимо такі: проаналізовані методологічні підходи і принципи щодо аналізу проблеми формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС; уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження; виокремлено й охарактеризовано структурно-компонентний склад, критерії, показники і

рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС; обґрунтовано педагогічні умови і спроектовано структурно-функціональну модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС; експериментально перевірено ефективність розроблених педагогічних умов і моделі.

Нові факти, одержані здобувачем. У дослідженні з урахуванням наукових підходів (системного, компетентнісного, середовищного, комунікативного, особистісно орієнтованого та діяльнісного) вперше цілісно досліджено та розв'язано проблему формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС у процесі професійної підготовки; розкрито ціннісно-мотиваційну, когнітивну, діяльнісну, особистісно-рефлексивну складові досліджуваної компетентності; визначено критерії (аксіологічно-мотиваційний, когнітивний і діялісно-рефлексивний) із відповідними показниками рівнів (високий, середній, низький) сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС; обґрунтовано та запроваджено педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС (розвиток управлінських якостей майбутніх фахівців ДСНС, що забезпечують ефективність їхньої діяльності загалом та управлінської зокрема; упровадження інтерактивних методів і форм освітнього процесу з метою залучення майбутніх фахівців ДСНС до активного процесу формування управлінської компетентності; застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС); спроектовано структурно-функціональну модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС, що включає такі взаємопов'язані блоки: цільовий, теоретико-методологічний, процесуально-технологічний. Уточнено суть понять «управління», «управлінська діяльність», «керівник», «командир», «майбутній фахівець ДСНС», «компетентність», «управлінська компетентність», «управлінська компетентність майбутнього фахівця ДСНС», «формування управлінської компетентності майбутнього фахівця ДСНС». Удосконалено форми, методи, засоби і технології формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС. Подальшого розвитку набули методологічні підходи і принципи щодо формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС. Отже, дисертаційне дослідження В. Миронюка містить нові, раніше не захищені наукові факти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій у вітчизняних і зарубіжних наукових виданнях дає підстави для твердження про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Про це свідчить: належна теоретико-методологічна база роботи, ґрунтовне вивчення і критичний аналіз наукових праць (424 джерела, з яких 18 – іноземними мовами); ретельне визначення мети і завдань, які були досягнуті та підтвердили висунуту гіпотезу;

продумана сукупність методів наукового дослідження (синтез і системний аналіз; порівняння, узагальнення, моделювання; абстрагування та конкретизація; педагогічне спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання, метод експертних оцінок, аналіз продуктів діяльності, педагогічний експеримент; кореляційний аналіз і t-критерій; графічні та табличні методи); цілісність і поетапність виконаного дослідження.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота В. Г. Миронюка вирішує актуальну наукову проблему – запропоновано теоретико-методичне обґрунтування та нове бачення стосовно ефективного формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС України під час навчання у закладі вищої освіти.

Наукову цінність дисертації становлять: вперше обґрунтовані педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС і структурно-функціональна модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС. Практична значущість дослідження полягає у визначенні змістових, організаційно-педагогічних і процесуально-дієвих засобів формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС. Підготовлений автором комплекс навчально-методичних матеріалів з формування управлінської компетентності відповідає сучасним стандартам вищої освіти і вимогам ДСНС України. Наукові положення та результати дисертації апробовані та впроваджені в освітній процес Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (довідка № 3 від 28 жовтня 2025 р.), Національного університету цивільного захисту України (довідка № 15/88 від 13 листопада 2025 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 61-н від 17 листопада 2025 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

У професійній підготовці фахівців ДСНС, можуть застосовуватися: методичні положення щодо формування управлінської компетентності, контрольно-вимірювальний інструментарій для моніторингу рівня сформованості управлінської компетентності та структурно-функціональна модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС, яка реалізує практико орієнтований підхід до підготовки фахівців цієї галузі.

Навчально-методичні пропозиції будуть цінними для розширення й оновлення змісту навчальних дисциплін «Організація служби та підготовки», «Організація аварійно-рятувальних робіт», «Організація управління в екологічній діяльності», «Діяльність органів управління в НС», «Організація управління та діяльності у сфері ЦЗ», «Основи педагогічного менеджменту», «Методи прийняття управлінських рішень», «Управління освітніми проєктами», «Управління проєктами у системі ЦЗ», «Лідерство та управління командою», «Лідерство та самореалізація», «Розвиток лідерства», «Менеджмент в соціальній роботі», «Інноваційний менеджмент», «Освітнє лідерство» та ін.; для розроблення спецкурсів, курсів за вибором здобувачів,

створення навчальних посібників і підручників; для організації стажування та практики; під час проведення наукових досліджень.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертаційна робота має продуману структуру та відображає послідовність розв'язання дослідницьких завдань. Вона складається з анотацій, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг дисертації відповідає вимогам. Автор логічно й аргументовано виклав зміст і результати власного наукового пошуку.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми та її зв'язок із науковими програмами, планами і темами; визначено мету та завдання, окреслено об'єкт і предмет наукового пошуку, описано методи дослідження; подано обґрунтування наукової новизни та практичного значення основних положень дисертації; викладено інформацію про апробацію й упровадження результатів дослідження, описано структуру й обсяг дисертаційної роботи. Науковий апарат дисертації визначений коректно. Вибір і поєднання методів наукового пошуку адекватні окресленим дослідницьким завданням.

У першому розділі *«Теоретичні засади формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС»* проаналізовано методологічні підходи і принципи щодо дослідження проблеми формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС, конкретизовано термінологічне поле дослідження, розкрито зміст структурних компонентів, визначено критерії, показники і рівні сформованості управлінської компетентності фахівців ДСНС.

Методологічними підходами у дисертації визначено системний, компетентнісний, середовищний, комунікативний, особистісно орієнтований і діяльнісний підходи. Слушно охарактеризовано основні принципи формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС: систематичності, цілеспрямованості, пріоритетності, адаптивності, суб'єктності, інтерактивності, результативності.

Запропоновано авторське трактування поняття «управлінська компетентність майбутнього фахівця ДСНС», під якою дисертант розуміє інтегральну особистісно-професійну характеристику, що включає здатність ефективно вирішувати професійні завдання, активно використовуючи наявні управлінські знання, уміння, навички, досвід і професійно-управлінські якості. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС розглядається як цілісний динамічний процес, спрямований на набуття теоретичних знань, практичних умінь і способів організації професійної діяльності, управлінських якостей у процесі професійної підготовки, що відповідає запитам суспільства на висококваліфікованих фахівців служби ДСНС України з належним рівнем управлінської компетентності.

На основі результатів аналізу сучасної наукової літератури у дисертації розкрито складові управлінської компетентності майбутнього фахівця ДСНС: ціннісно-мотиваційна, когнітивна, діяльнісна, особистісно-рефлексивна. На їх основі визначено критерії (аксіологічно-мотиваційний, когнітивний,

діяльнісно-рефлексивний), показники їх вияву та рівні сформованості управлінської компетентності: високий, середній, низький.

У другому розділі *«Педагогічні умови та модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС»* обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС.

Дисертант переконливо доводить, що формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС буде успішним за таких педагогічних умов: розвиток управлінських якостей майбутніх фахівців ДСНС, що забезпечують ефективність їх діяльності загалом та управлінської зокрема; упровадження інтерактивних методів і форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС; застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС.

Заслуговує уваги спроектована структурно-функціональна модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС, що містить такі взаємопов'язані блоки: цільовий (мета і завдання), теоретико-методологічний (підходи, принципи, зміст і структура управлінської компетентності, педагогічні умови), процесуально-технологічний (етапи, форми, методи і засоби навчання, діагностичний інструментарій, які забезпечують спрямованість усіх компонентів професійної підготовки на формування управлінської компетентності здобувачів освіти. Прогнозований результат упровадження авторської моделі в освітній процес – позитивна динаміка зростання рівня управлінської компетентності здобувачів.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі та педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС»* описано організацію, методику та хід дослідно-експериментальної роботи, проведено якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.

Зіставлення даних експериментальної перевірки дало змогу В. Г. Миронюку стверджувати, що рівень сформованості управлінської компетентності за кожним із критеріїв у експериментальних групах здобувачів вищий у порівнянні з контрольними. Позитивна динаміка підтверджує результативність впливу розробленої структурно-функціональної моделі та комплексу педагогічних умов її реалізації в формуванні управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС. Відзначимо застосування регресійного аналізу для виявлення внеску окремих методів у формування управлінської компетентності здобувачів.

Розділи дисертації логічно завершені, висновки до кожного розділу чіткі та лаконічні. У загальних висновках викладено підсумки дослідження, які узгоджуються з визначеними завданнями. Подані в дисертації експериментальні матеріали і загальні висновки дають підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута, всі завдання вирішені.

Отже, подана до захисту дисертаційна робота містить усі ознаки інноваційного дослідження важливої наукової та прикладної проблеми. За змістом і формою дисертація є завершеним самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи отримані дисертантом результати, висловимо низку дискусійних положень і побажань:

1. У першому розділі дисертації доцільно було виконати аналіз зарубіжного досвіду формування управлінської компетентності майбутніх керівників (менеджерів із надзвичайних ситуацій), результати якого дали б можливість імплементувати перевірені інновації у вітчизняні заклади вищої освіти, які готують і підвищують кваліфікацію фахівців ДСНС України.

2. На наш погляд, у другому розділі дисертації недостатньо рельєфно висвітлено такі аспекти: за допомогою яких методів (експертної оцінки, факторного аналізу чи ін.) було виокремлено педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС? Чи правомірно їх розглядати як необхідні та достатні? Чому дисертант відніс їх до теоретико-методологічного, а не процесуально-технологічного блоку спроектованої педагогічної моделі? Нам видається, що робота значно виграла б, якби було чітко окреслено позицію автора з цих питань.

3. Досліджуючи формування управлінської компетентності, дисертант безперечно усвідомлював, що цей процес триває протягом усього періоду здобуття освіти і безперервно продовжується весь час активної життєдіяльності особистості. Тож видається дискусійним, що в дисертації без належної аргументації акцентовано увагу на формування управлінської компетентності лише під час семи місяців навчання майбутніх фахівців ДСНС (с. 246–248).

4. У третьому розділі дисертації слід було детальніше розкрити такі моменти: обґрунтування вибору інструментарію, склад вибірки майбутніх фахівців (вік, стать, спеціальність, курс навчання, спосіб рандомізації); опис процедури застосування обраних діагностичних методик, шкалювання даних тощо. Також корисно було б: 1) показати доцільність та ефективність запропонованих інновацій для формування управлінської компетентності здобувачів різних спеціальностей (Пожежна безпека, Цивільна безпека, Екологія та ін.) з огляду на значні особливості їхньої підготовки і подальшої діяльності; 2) визначити питому вагу кожної реалізованої педагогічної умови в загальне підвищення управлінської компетентності майбутніх фахівців.

5. Наприкінці третього розділу доречно було сформулювати практичні рекомендації для науково-педагогічних працівників відомчих ЗВО ДСНС України щодо поетапного впровадження розроблених у дисертації моделі, педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення. Це дало б змогу дисертанту конкретизувати виявлені вимоги до формування управлінської компетентності випускників щодо реагування на загрози воєнного характеру, які призводять до руйнування інфраструктуру, будівель і загрожують життю людей, значно ускладнюючи діяльність служби цивільного захисту. На наш погляд, це посилює практичну цінність дослідження.

Зазначимо, що вказані зауваження та побажання не знижують наукової цінності дисертації, мають рекомендаційний характер та є приводом для наукової дискусії.

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 11 одноосібних публікаціях: із них – 5 статей у фахових виданнях України з педагогічних наук; 1 стаття в закордонному виданні; 5 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Текст автореферату відображає зміст, ключові ідеї та положення дисертаційної роботи.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертація написана грамотною українською мовою із дотриманням наукового стилю та використанням сучасної педагогічної термінології; виклад матеріалу відповідає прийнятим академічним стандартам (точність, логічність, послідовність, об'єктивність, структурованість тощо).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подана до захисту.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дисертація є цілісною, самостійною, завершеною роботою, яка містить науково обґрунтовані результати. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Дисертація «Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців ДСНС» за науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів відповідає вимогам пп. 9, 11–13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор, МИРОНІЮК Віталій Григорович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності ДСНС України

Андрій ЛІТВИН

